

فصلنامه مطالعات کتابداری و علم اطلاعات
دانشگاه شهید چمران اهواز، پاییز ۱۳۹۷
شماره پیاپی ۲۵، صص: ۶۴-۵۱

تاریخ دریافت مقاله: ۹۴/۰۱/۲۶
تاریخ پذیرش مقاله: ۹۶/۱۲/۲۲

جنگ نرم و راهبردهای مقابله با آن از دیدگاه صاحب‌نظران علم اطلاعات و دانش‌شناسی: پژوهشی از منظر ژئوپلیتیک اطلاعات

صدیقه محمد اسماعیل^۱

محبوبه قربانی^۲

چکیده

هدف: این پژوهش تعیین میزان تأثیرگذاری کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در اجرای راهبردهای مقابله با جنگ نرم است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نوع مروری - کتابخانه‌ای و پیمایشی کاربردی است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق‌ساخته بوده و جامعه این پژوهش بالغ بر ۶۵ نفر از استادان و اعضای هیأت علمی و متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی پژوهشگاه‌ها، سازمان‌های پژوهشی و دانشگاه‌های دولتی به صورت گروه هدف در دسترس بوده است که تعداد ۴۵ پرسشنامه دریافت گردیده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داده است که ۸۲/۲٪ پاسخ دهندگان شبکه‌های ماهواره‌ای را دارای بیشترین کارایی نسبت با سایر ابزارهای جنگ دانسته‌اند. ۶۶/۷٪ جامعه پژوهش ایجاد تغییر در اعتقادات و باورهای جامعه را مهم‌ترین هدف جنگ نرم می‌دانند، ۴/۸۴٪ پاسخ‌دهندگان جوانان و نوجوانان را مهم‌ترین گروه هدف در جنگ نرم می‌دانند.

نتیجه‌گیری: در مجموع، بر اساس یافته‌های پژوهش، شبکه‌های ماهواره‌ای بیشترین کارایی را در جنگ نرم دارند. آگاهی‌بخشی عمومی، گسترش فعالیت‌های فرهنگی و افزایش تولیدات فرهنگی از دیدگاه جامعه این پژوهش بیشترین میزان تأثیرگذاری را در مقابله با جنگ نرم دارند.

کلیدواژه‌ها: جنگ نرم، متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی، آگاهی‌رسانی

^۱. دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

m.esmaeili2@gmail.com

^۲. دانشجوی دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

mahghorbani1353@gmail.com

مقدمه و بیان مسأله

با آگاه شدن ملت‌ها از اهداف شوم استعمارگران، رویه‌های جنگ سخت^۱ و هجوم و حمله مستقیم به کشورها جای خود را به حرکت‌های نرم و خزننده برای استحاله ملت‌ها داده و جنگ سخت جای خود را به جنگ نرم^۲ داد. قالب‌های جنگ نرم در مواردی نظیر انقلاب مخملی، انقلاب‌های رنگی، عملیات روانی و جنگ رسانه‌ای مطرح می‌شوند. اصطلاح جنگ نرم در مقابل جنگ سخت قرار دارد. انتشار مقاله جوزف نای نظریه پرداز آمریکایی تحت عنوان "قدرت نرم"^۳ در نشریه آمریکایی سیاست خارجی^۴ در سال ۱۹۹۰ میلادی دیدگاه جدیدی را به مخاطبان ارائه نمود که بر اساس آن ایالات متحده به جای آن که از طریق به کارگیری آنچه قدرت سخت نامیده می‌شود به انجام کودتای نظامی در کشورهای رقیب اقدام کند، تلاش خود را برای ایجاد تغییرات در کشورهای هدف از طریق تأثیرگذاری بر نخبگان جامعه متمرکز می‌کند (تجری، ۱۳۸۹). استعماری که از طریق جنگ نرم حاکم می‌شود استعمار فرانو خوانده می‌شود. در این استعمار به جای چپاول و تسلط بر زمین و ملک و دولت، باورها و هویت ملل را مورد هدف قرار می‌دهند (دمیرچی، ۱۳۹۱، ص ۱۵). برای جمهوری اسلامی ایران، جنگ نرم عبارت است از استفاده استراتژیک و تمرکز بر ابزارهای غیرنظامی برای نیل به اهدافی هم‌چون تغییر نظام، که از طریق سلاح‌های متعارف نیز ممکن است حاصل شود (پرایس؛ ۲۰۱۲، ص ۲۳۹۸). جنگ نرم در مقایسه با جنگ سخت ویژگی‌های منحصر به فردی دارد که آن دو را از هم متمایز می‌کند، تغییر قالب‌های ماهوی جامعه و ساختار سیاسی، روند تدریجی و نامحسوس جنگ نرم، تمایل به ارائه نمادها و تصویرهای جدید و ارائه تصویری شکست‌خورده و مأیوس از حریف و چهره‌ای پیروز و موجه از خود، پایداری و تداوم اثرات جنگ نرم، ایجاد جاذبه و تحرک، ایجاد هیجان و اشتیاق در جامعه به عنوان مسیری برای نفوذ در باورها و تفکرات جامعه، چندوجهی بودن با به کارگیری تمام علوم و فنون، شیوه‌ها و روش‌های شناخته شده، ایجاد تضاد و تناقض با ایجاد تفاوت‌ها در باورهای جامعه، ایجاد تردید و شک در اعتقادات و باورهای جامعه برای ایجاد تغییرات اساسی و استفاده از فناوری‌ها و ابزارهای روز از ویژگی‌های جنگ نرم است

1 Hard warfare

2 Soft warfare

3 Nye, Joseph S. (1990) Soft power, Foreign Policy, No.8, P. 153-181

4 Foreign Policy

5 PRICE, Monroe

(بهرامی، ۱۳۹۰، ص ۱۱). ایجاد تغییر در باورها و اعتقادات برای ایجاد خلل و مانع در مسیر حرکت یک ملت، ایجاد اختلاف و تفرقه بین مذاهب و فرقه‌ها، ایجاد تغییر در رفتار و سبک زندگی، ایجاد تغییر در ساختار سیاسی، تغییر ارزش‌های جامعه و استحاله فرهنگی، تشدید و تقویت واگرایی قومی (بهرامی، ۱۳۹۰، ص ۱۴) از اهداف مهم جنگ نرم شمرده می‌شود. همچنین فعالیت‌هایی که به صورتی فرآیندی و در بستر زمان، فرهنگ حاکم بر اقتصاد را تغییر دهد، مانند تغییر الگوهای مصرف، تولید و توزیع به گونه‌ای مغایر با مبانی ارزشی نظام مستقر ترویج نماید با هدف تغییر در ساختارهای اقتصادی نیز در جنگ نرم مورد نظر است (تهدید نرم و راهبردهای مقابله با آن، ص ۱۴۲). اقشار مورد نظر بانیان جنگ نرم بستگی به هدف آنها دارد که میان مدت است یا عمومی و با توجه به هدف اقشار را تحت نظر می‌گیرند. اما در حالت کلی می‌توان گفت که گروه‌های هدف در جنگ نرم، رهبران، نخبگان و توده‌های مردم هستند. برچسب زدن، تلطیف و تنویر (مرتبط ساختن چیزی با کلمه‌ای پرفضیلت)، انتقال (انتقال منزلت و حرمت امری بر امر دیگر)، تصدیق، شایعه، کلی‌گویی، دروغ بزرگ (برای مرعوب کردن ذهن حریف)، پاره حقیقت-گویی (گفتن بخشی از واقعیت)، انسانیت‌زدایی و اهریمن‌سازی، پیشگویی‌های فاجعه‌آمیز، اطلاعات‌دهی به صورت فطره‌چکانی، جاذبه‌های جنسی، ماساژ پیام با انواع تاکتیک‌های دیگر، ایجاد تفرقه و تضاد، ترور شخصیت، تکرار پیام، توسل به ترس و ایجاد رعب، مبالغه و بزرگ‌نمایی و مغالطه از جمله تاکتیک‌های نرم ذکر شده‌اند که برای رسیدن به اهداف جنگ نرم با استفاده از ابزارهای مختلف پیاده‌سازی می‌شوند جنگ نرم با پشتوانه قدرت نرم انجام می‌گیرد. بنابراین تمامی ابزارهای حامل قدرت نرم را باید به عنوان ابزارهای جنگ نرم مورد توجه و شناسایی قرار داد. (تجری، ۱۳۸۹). اگر بخواهیم به مهم‌ترین ابزار قابل کاربرد در جنگ نرم اشاره کنیم، بی‌گمان رسانه‌ها،^۱ اعم از مجازی و واقعی (مطبوعات و مجلات، خبرگزاری‌ها، رادیو، تلویزیون، ماهواره و اینترنت) مهم‌ترین شاخص‌ها و ابزارهای قابل استفاده در جنگ نرم هستند (حسینی، ۱۳۹۲، ص ۸۹). در تاریخ نمونه‌های بسیار زیادی از کاربرد اطلاعات و شگردهای اطلاعاتی برای پیروزی بر رقبا می‌توان مثال زد. برای نمونه در نبرد مغولان با نیروهای ائتلاف لهستان-پروس، مغولان با اطلاع از نظم جنگی نیروهای ائتلاف، آن‌ها را فریب دادند که به تعقیب دسته‌های کوچک پردازند و در نتیجه این دسته‌ها تعقیب‌کنندگان را به چنگال نیروهای اصلی مغول گرفتار کردند (عبداله خانی، ۱۳۸۶، ص ۱۴). ایجاد شبکه‌های مجازی در راه‌اندازی

1. Media.

جنگ‌های اطلاعاتی دارای قابلیت‌های متعددی نظیر ایجاد گروه‌های مباحثه الکترونیکی، تشکیل کتابخانه‌های مجازی اسناد و بانک‌های اطلاعاتی، ارائه خدمات الکترونیکی از جمله مشاوره‌های حقوقی، ارائه خدمات هماهنگی برای شرکت در کنفرانس‌ها و مجامع بین‌المللی، ایجاد ارتباطات جمعی و میان‌فردی، تشکیل اجتماعات مجازی اطلاع‌رسانی است (نقیب‌السادات، ۱۳۹۰، ص ۳۲). در اجرای راهبردهای مقابله با جنگ نرم، راهبردهای محدودکننده و کنترلی همچون فیلترینگ و وب‌سایت‌های نامناسب، محدود کردن دسترسی به شبکه‌های اجتماعی نامناسب، کاهش کیفیت و سرعت دسترسی به اینترنت، محدود کردن دسترسی به سرویس‌های پست الکترونیکی، اتخاذ سیاست‌های امنیت شبکه‌ای، ایجاد اختلال در سیستم‌های ماهواره‌ای، ایجاد اختلال در سیستم‌های ارتباطی پیش‌بینی شده است (هاشمی مزینانی، ۱۳۹۱، ص ۱۰۵). گسترش فعالیت‌های فرهنگی و افزایش تولیدات فرهنگی مناسب نوجوانان و جوانان، تمهید راه‌های مشروع ارضای نیازهای مردم، استفاده از دیپلماسی عمومی در صحنه بین‌المللی، راهبردهای ویژه اقوام و قومیت‌های مختلف در مناطق محروم و دور از مرکز و اختصاص بودجه‌های لازم، عملیات روانی متقابل با انجام اقدامات هوشمندانه و منطقی با انجام تبلیغات هوشمندانه، و آگاهی بخشی عمومی با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای و اطلاعاتی و ارتباطی، برگزاری سمینارها و سخنرانی‌ها، راه اندازی کرسی‌های آزاد اندیشی می‌تواند از راهبردهای مقابله با جنگ نرم باشد (تجری، ۱۳۸۹) با ایجاد تحولات در دنیای اطلاعات و ایجاد شرایط جدید در جامعه، کارکردهای حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز تغییرات زیادی نموده است. از مهم‌ترین پیامدهای شرایط جدید برای حرفه، افزایش دسترسی مستقیم و بی‌واسطه جامعه به اطلاعات، اتکای بیشتر جامعه به اینترنت برای رفع نیازهای اطلاعاتی، حضور گسترده و برجسته بخش‌های تجاری و غیردولتی در حوزه اطلاعات، سادگی تولید انواع منابع اطلاعاتی و ارزشمند شدن نقش اطلاعات در جامعه را می‌توان برشمرد (فتاحی، ۱۳۸۲، ص ۴).

همان‌گونه که در اهداف جنگ نرم ذکر شد، تغییر در باورها و اعتقادات و افکار و اندیشه‌ها، تفکرات و رفتار جامعه از مهمترین اهداف آن می‌باشد. با توجه به اینکه کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی به عنوان واسطه‌های دسترسی به اطلاعات، در ساختن زیربنای فکری، معنوی و رفتاری جامعه نقش مهمی را ایفا می‌نمایند، از این رو در تقابل با اهداف جنگ نرم تأثیر به سزایی خواهند داشت. از آنجایی که در جنگ نرم انتشار اطلاعات با انواع ابزارها انجام می‌پذیرد،

کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی نیز می‌توانند در جهت خنثی نمودن اثرات آن و انجام اقدامات متقابلانه تلاش نمایند. با توجه به نقش کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در جامعه، کسب دیدگاه‌های صاحب‌نظران و متخصصان این حوزه در خصوص شاخص‌های جنگ نرم به ویژه راهبردهای مقابله با جنگ نرم در حوزه اطلاعات و ارتباطات به منظور تعدیل اثرات ناخواسته آن در جامعه می‌تواند بسیار مفید باشد. مسأله اصلی در این پژوهش این است که با کسب دیدگاه‌های جامعه پژوهش در خصوص شاخص‌های جنگ نرم و میزان تأثیرگذاری کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در مقابله با جنگ نرم، راهبردها و پیشنهادهایی برای نقش آفرینی هرچه قویتر این قشر در جهت خنثی نمودن اثرات جنگ نرم و افزایش آگاهی‌های عمومی ارائه شود.

پیشینه پژوهش

در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی پژوهشی در حوزه جنگ نرم انجام نشده است ولیکن در سایر حوزه‌ها، پژوهش‌های ذیل قابل اشاره است. فریدپور (۱۳۸۹) تحقیقی با هدف شناخت شیوه‌های تئوریک و عملی جنگ نرم در اینترنت به منظور بالابردن ضریب بازدارندگی جامعه ایران، خنثی نمودن تهدیدات نرم دشمن و به کارگیری این تاکتیک و ضربه زدن به اهداف آن انجام داده است. جامعه آماری این پژوهش ۳۸ نفر از استادان عضو هیأت علمی گروه ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای تهران مرکزی و علوم و تحقیقات بوده است. نتایج این پژوهش نشان داد که برای بالابردن ضریب بازدارندگی جامعه در برابر جنگ نرم و خنثی‌سازی این نوع تهدید باید از روش‌های پنهان و غیرمستقیم به جامعه خود آگاهی بخشیم. بهرامی (۱۳۹۰) به بررسی چگونگی آموزش مقابله با جنگ نرم از طریق فعالیت‌های پرورشی در دوره راهنمایی تحصیلی از دیدگاه صاحب‌نظران و مربیان پرورشی شهر زنجان پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داده است که رابطه معناداری بین فعالیت‌های پرورشی و مقابله با جنگ نرم وجود دارد. هاشمی مزینانی (۱۳۹۱) به بررسی راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جنگ نرم در فضای سایبری از دیدگاه صاحب‌نظران پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داد که مهمترین راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جنگ نرم در فضای سایبری، فیلترینگ وب سایتهای مختلف، راه اندازی شبکه‌های اجتماعی بومی، راه‌اندازی اینترنت ملی، و اتخاذ

راهبردهای ایجابی و تشویقی مانند افزایش سرعت و پهنای اینترنت، ایجاد زیرساخت‌های شبکه-ای قدرتمند و افزایش آگاهی‌های عمومی است. سالتر (۲۰۰۹) در پژوهش خود به بررسی سودمندی استفاده از قدرت نرم برای تأثیر بر امنیت و پایداری مرزهای شرقی در ترکیه و روسیه پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داد استفاده از قدرت نرم برای برقراری امنیت و پایداری مرزهای شرقی اتحادیه اروپا بهترین رویکرد است و در آینده جایگزین قدرت سخت خواهد شد. آلپایدین (۲۰۱۰) در پژوهش خود به بررسی قدرت نرم در دوره حکومت حزب عدالت و توسعه در طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۹ پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داده است قدرت نرم در طی این دوره افزایش یافته و نتایج مثبتی را رقم زده است. یافته‌های پژوهش‌های انجام شده در حوزه جنگ نرم نشان می‌دهد که دولت‌ها رویکرد جنگ نرم و استفاده از قدرت نرم را به جنگ سخت با ابزارها و سلاح‌های کشنده ترجیح می‌دهند و به اهمیت و تأثیرگذاری جنگ نرم تأکید دارند. همچنین در این پژوهش‌ها استفاده از روش‌های غیرمستقیم، افزایش آگاهی جامعه درباره جنگ نرم و استفاده از راهبردهای کنترل و محدودکننده فضای مجازی در کنار راهبردهای تربیتی و تشویقی نظیر ایجاد فضاهای مجازی بومی برای مقابله با جنگ نرم مورد تأکید قرار گرفته است. به طور کلی قدرت نرم به عنوان ابزاری برای برقراری امنیت و پایداری در کشورها ذکر شده است.

روش‌شناسی

این پژوهش از نوع پیمایشی کاربردی است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه‌ای است که با استفاده از متون و منابع و پژوهش‌های مرتبط تهیه شده و روایی آن توسط چند تن از استادان بررسی و تأیید شده است. در این پرسشنامه ۶ سؤال اصلی پژوهش مطرح شده است که سؤال اول درباره میزان کارایی ابزارهای اطلاعاتی جنگ شامل ۱۳ گویه، سؤال دوم درباره اهمیت اهداف جنگ نرم شامل ۷ گویه، سؤال سوم درباره میزان اهمیت گروه‌های هدف در جنگ نرم شامل ۴ گویه، سؤال چهارم درباره میزان تأثیرگذاری راهبردهای عمومی مقابله با جنگ نرم شامل ۷ گویه، سؤال پنجم درباره میزان تأثیرگذاری کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی در پیشبرد راهبردهای کنترلی مقابله با جنگ نرم شامل ۷ گویه و سؤال هفتم درباره میزان تأثیر کتابداران و

متخصصان اطلاع‌رسانی در پیشبرد راهبردهای مشوقانه مقابله با جنگ نرم شامل ۱۵ گویه است. پایایی پرسشنامه با آزمون آلفاکرونباخ در نرم افزار اس پی اس عدد ۰/۸۳ محاسبه شده است که نشان‌دهنده میزان بالای پایایی پرسشنامه است. جامعه این پژوهش ۶۵ نفر از استادان، اعضای هیأت علمی و متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی پژوهشگاه‌ها، سازمان‌های پژوهشی و دانشگاه‌های دولتی به صورت گروه هدف در دسترس بوده است که تعداد ۴۵ پرسشنامه تکمیل شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های مرتبط با سؤال ۱. ابزارهای اطلاعاتی جنگ نرم تا چه میزان کارایی دارند؟

جدول ۱ نشان‌دهنده میزان کارایی هریک از ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطی در جنگ نرم از نظر جامعه پژوهش است.

جدول ۱. درصد میزان کارایی ابزارهای جنگ نرم از نظر متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

ابزارها	خیلی زیاد	زیاد	تا اندازه‌ای	کم	خیلی کم
وسایل ارتباطی	۳۳/۳	۲۲/۲	۲۶/۷	۶/۷	۱۱/۱
شبکه‌های ماهواره‌ای	۸۲/۲	۱۵/۶	۲/۲	۰	۰
آثار هنری	۱۱/۱	۲۴/۴	۳۷/۸	۲۲/۲	۴/۴
موسیقی	۲۴/۴	۲۶/۷	۲۸/۹	۱۳/۳	۶/۷
سینما و تئاتر	۳۳/۳	۲۶/۷	۲۴/۴	۱۵/۶	۰
کتاب	۱۱/۱	۲۸/۹	۲۶/۷	۲۸/۹	۴/۴
مطبوعات	۲۴/۴	۳۷/۸	۲۶/۷	۱۱/۱	۰
شبکه‌های تلویزیونی	۵۳/۳	۳۵/۶	۴/۴	۶/۷	۰
شبکه‌های رادیویی	۲۴/۴	۲۸/۹	۲۲/۲	۲۴/۴	۰
وبلاگها	۲۴/۴	۲۴/۲	۷/۲۶	۷/۶	۰
پست الکترونیکی	۱۳/۳	۳۵/۶	۴۲/۲	۸/۹	۰
شبکه‌های اجتماعی	۶۲/۲	۲۸/۹	۸/۹	۰	۰
وب‌گاههای اینترنتی	۵۱/۱	۳۱/۱	۱۷/۸	۰	۰

مطابق جدول فوق از نظر ۵۱/۱٪ پاسخ‌دهندگان، وب‌گاههای اینترنتی، از نظر ۶۲/۲٪ شبکه‌های اجتماعی، از نظر ۵۳/۳٪ شبکه‌های تلویزیونی، و از نظر ۸۲/۲٪ شبکه‌های ماهواره‌ای به میزان خیلی زیاد در جنگ نرم کارایی دارند.

یافته‌های مرتبط با سؤال ۲. اهداف جنگ نرم اطلاعاتی تا چه اندازه اهمیت دارند؟
با توجه به نتایج جدول ۲ از نظر ۶۶/۷٪ جامعه پژوهش ایجاد تغییر در اعتقادات و باورهای جامعه، از نظر ۶۰٪ ایجاد تغییر در سبک زندگی جامعه و از نظر ۵۳/۳٪ ایجاد اختلاف و تفرقه بین مذاهب و فرقه‌ها، به میزان خیلی زیادی به عنوان اهداف جنگ نرم اهمیت دارند.

جدول ۲. درصد میزان اهمیت اهداف جنگ نرم از دیدگاه متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

اهداف/ دیدگاه	خیلی زیاد	زیاد	تا اندازه‌ای	کم	خیلی کم
تغییر در اعتقادات و باورهای جامعه	۶۶/۷	۲۸/۹	۴/۴	۰	۰
تفرقه بین مذاهب و فرقه‌ها	۵۳/۳	۳۳/۳	۱۳/۳	۰	۰
تغییر در سبک زندگی جامعه	۶۰	۳۳/۳	۶/۷	۰	۰
تغییر در ساختار سیاسی	۲۲/۲	۴۴/۴	۲۸/۹	۴/۴	۰
تغییر ارزشهای جامعه و استحاله فرهنگی	۴۸/۹	۴۶/۷	۴/۴	۰	۰
تشدید و تقویت واگرایی قومی	۲۸/۹	۳۵/۶	۳۳/۳	۲/۲	۰
تغییر ساختارهای اقتصادی جامعه	۲۰	۳۵/۶	۳۱/۱	۱۳/۳	۰

یافته‌های مرتبط با سؤال ۳. گروه‌های هدف در جنگ نرم اطلاعاتی در جامعه تا چه میزان مورد توجه هستند؟

مطابق جدول ۳ از نظر ۸۴/۸٪ جوانان و نوجوانان در جنگ نرم به میزان خیلی زیاد مورد هدف هستند.

جدول ۳. درصد میزان اهمیت گروه‌های هدف جنگ نرم از دیدگاه متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

گروه‌های هدف	رهبران	نخبگان	جوانان و نوجوانان	عامه مردم
خیلی کم	۶/۷	۰	۰	۰
کم	۲۰	۴/۴	۰	۰
تا اندازه‌ای	۳۳/۳	۱۵/۶	۲/۲	۲۴/۴
زیاد	۲۶/۷	۳۱/۱	۱۳/۳	۳۱/۱
خیلی زیاد	۱۳/۳	۴۸/۹	۸۴/۸	۴۴/۴

یافته‌های مرتبط با سؤال ۴. راهبردهای عمومی مقابله با جنگ نرم تا چه اندازه تأثیرگذار هستند؟

مطابق جدول ۴ از نظر ۶۴/۴٪ پاسخ‌دهندگان گسترش فعالیت‌های فرهنگی، ۶۶/۷٪ افزایش تولیدات فرهنگی مناسب نوجوانان و جوانان، و از نظر ۸۰٪ آگاهی بخشی عمومی به میزان خیلی زیاد در جهت مقابله با جنگ نرم تأثیر گذار هستند. جدول ۴. درصد میزان تأثیرگذاری راهبردهای عمومی مقابله با جنگ نرم از دیدگاه متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

خیلی کم	کم	تا اندازه‌ای	زیاد	خیلی زیاد	راهبردهای عمومی / دیدگاه
۰	۲/۲	۸/۹	۲۴/۴	۶۴/۴	گسترش فعالیت‌های فرهنگی
۰	۰	۴/۴	۲۸/۹	۶۶/۷	افزایش تولیدات فرهنگی
۰	۲/۲	۱۱/۱	۳۷/۸	۴۸/۹	راههای مشروع ارضای نیازهای مردم
۰	۶/۷	۱۷/۸	۴۴/۴	۳۱/۱	استفاده از دیپلماسی عمومی
۰	۴/۴	۱۳/۳	۴۲/۲	۴۰	راهبردهای ویژه اقوام
۰	۴/۴	۲۴/۴	۳۱/۱	۴۰	عملیات روانی متقابل
۲/۲	۰	۶/۷	۱۱/۱	۸۰	آگاهی بخشی عمومی

یافته‌های مرتبط با سؤال ۵: کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در پیشبرد راهبردهای کنترلی و محدودکننده مقابله با جنگ نرم در حوزه اطلاعات و ارتباطات تا چه اندازه تأثیر گذار هستند؟

مطابق جدول ۵ از نظر ۱۵/۶٪ پاسخ‌دهندگان اتخاذ سیاست‌های امنیت شبکه‌ای به میزان خیلی زیاد تأثیر گذار است.

جدول ۵. میزان تأثیر کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در راهبردهای عمومی از نظر متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

خیلی کم	کم	تا اندازه‌ای	زیاد	خیلی زیاد	راهبردهای کنترلی / دیدگاه
۱۷/۸	۲۲/۲	۴۰	۱۱/۱	۸/۹	فیلترینگ وب سایت‌های معاند
۱۷/۸	۲۸/۹	۳۷/۸	۱۳/۳	۲/۲	محدود کردن دسترسی به شبکه‌های اجتماعی
۴۸/۹	۲۴/۴	۲۰	۲/۲	۴/۴	کاهش کیفیت و سرعت دسترسی به اینترنت
۴۸/۹	۲۶/۷	۲۰	۲/۲	۲/۲	محدود کردن پست الکترونیکی
۶/۷	۱۱/۱	۳۳/۳	۳۳/۳	۱۵/۶	اتخاذ سیاست‌های امنیت شبکه‌ای
۳۷/۸	۳۱/۱	۲۰	۸/۹	۲/۲	اختلال در سیستم‌های ماهواره‌ای
۳۷/۸	۳۱/۱	۱۷/۸	۸/۹	۴/۴	اختلال در سیستم‌های ارتباطی

یافته‌های مرتبط با سؤال ۶. کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی در پیشبرد راهبردهای مشوقانه مقابله با جنگ نرم در حوزه اطلاعات و ارتباطات تا چه اندازه تأثیر گذار هستند؟ مطابق جدول ۶ کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی از نظر ۶۲/۲٪ در راه اندازی وب سایتهای مفید و مناسب، از نظر ۵۱/۱٪ در نشر کتب و نشریات و تقویت تبلیغات رسانه‌ای، از نظر ۶۴/۴٪ در ایجاد سرویس‌های آگاهی رسانی جاری، به میزان خیلی زیاد تأثیرگذار هستند.

جدول ۶. درصد میزان تأثیر در پیشبرد راهبردهای مشوقانه مقابله با جنگ نرم از نظر متخصصان علم

اطلاعات و دانش شناسی

خیلی کم	کم	تا اندازه‌ای	زیاد	خیلی زیاد	راهبردهای مشوقانه
۶/۷	۲/۲	۲۶/۷	۳۳/۳	۳۱/۱	راه اندازی شبکه‌های بومی اجتماعی
۱۳/۳	۱۵/۶	۳۵/۶	۱۳/۳	۲۲/۲	راه اندازی اینترنت ملی
۲/۲	۰	۱۷/۸	۱۷/۸	۶۲/۲	راه اندازی وب سایتهای مفید
۰	۲/۲	۲۰	۲۶/۷	۵۱/۱	نشر کتب و نشریات
۲/۲	۴/۴	۱۱/۱	۳۳/۳	۴۸/۸	برنامه‌های رادیو و تلویزیونی
۲/۲	۱/۲	۱۱/۱	۲۰	۶۴/۴	سرویس‌های آگاهی رسانی
۲/۲	۴/۴	۱۳/۳	۲۸/۹	۵۱/۱	تقویت تبلیغات رسانه‌ای
۴/۴	۴/۴	۱۱/۱	۳۷/۸	۴۲/۲	سرویس‌های پست الکترونیک
۰	۴/۴	۳۵/۶	۳۳/۳	۲۶/۷	برگزاری سمینارهای روشنگرانه
۲/۲	۲/۲	۱۳/۳	۴۲/۲	۴۰	ایجاد بانک‌های اطلاعاتی مناسب
۲/۲	۶/۷	۲۸/۹	۳۵/۶	۲۶/۷	برگزاری کارگاه‌های آموزشی
۲/۲	۸/۹	۲۴/۴	۳۵/۶	۲۸/۹	تهیه بروشورها و جزوات
۰	۱۱/۱	۱۵/۶	۲۶/۷	۴۶/۷	ایجاد خدمات آنلاین پاسخگویی
۴/۴	۲۰	۳۱/۱	۲۴/۴	۲۰	برگزاری مسابقات کتابخوانی
۰	۱۱/۱	۳۷/۸	۳۱/۱	۲۰	برگزاری نمایشگاه‌های کتاب

در این پژوهش وجود رابطه معنادار بین میزان اهمیت اهداف جنگ نرم و میزان اهمیت راهبردهای عمومی مقابله با جنگ نرم از نظر جامعه پژوهش به عنوان فرضیه مورد آزمون قرار گرفته است. برای آزمون این رابطه و تعیین ضریب همبستگی آنها از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. طبق جدول ۷، سطح معنی داری آزمون عدد صفر محاسبه شده و رابطه معنادار بین میزان اهمیت اهداف جنگ نرم و اهمیت راهبردهای عمومی مقابله با جنگ نرم از نظر جامعه

پژوهش تأیید می‌شود. ضریب همبستگی در این آزمون ۰/۵۵ به دست آمده است که نشان دهنده همبستگی متوسط این دو متغیر می باشد.

جدول ۷. آزمون همبستگی اسپیرمن برای سنجش رابطه بین اهمیت اهداف جنگ نرم و اهمیت راهبردهای

عمومی مقابله با جنگ نرم از نظر جامعه پژوهش

متغیرها / شاخص‌ها	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی
میزان اهمیت اهداف جنگ	۰/۰۰	۰/۵۵
میزان اهمیت راهبردهای عمومی		

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به نتایج سؤال یک پژوهش از دیدگاه صاحب‌نظران و متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی، شبکه‌های ماهواره‌ای بیشترین کارایی را در جنگ نرم دارند. دلیل این امر این است که استفاده از ماهواره در میان جامعه عمومیت بیشتری یافته و عامه‌پسندتر است. شبکه‌های اجتماعی مجازی به دلیل ماهیت اجتماعی و تعاملی خود در میان افشار مختلف جامعه بویژه جوانان و به دلیل ظرفیت‌های بالقوه در راه‌اندازی حرکت‌های خودجوش و گسترش تفکرات مختلف، رواج و کارایی بسیار یافته است. همچنین ابزارهای مبتنی بر فضای مجازی به ویژه اینترنت کارایی بسیاری را در جنگ نرم دارند این مسأله در پژوهش فریدپور (۱۳۸۹) نیز مورد بحث قرار گرفته و راه‌های مختلفی برای خنثی نمودن حملات در این حوزه پیشنهاد شده است. در تحلیل نتایج سؤال دوم پژوهش، تغییر در اعتقادات و باورهای جامعه و ایجاد تغییر در رفتار و سبک زندگی و سپس ایجاد و دامن زدن به اختلافات فرقه‌ای و مذهبی از مهمترین اهداف جنگ نرم برشمرده شده است. در نتایج پژوهش‌های مشابه نیز هدف اصلی راه‌اندازی جنگ نرم استیلا بر تفکر و تغییر تفکرات جوامع برای همسوس شدن با استعمارگران ذکر شده است. با توجه به نتایج پاسخ به سؤال سوم پژوهش، بیشترین هدف جنگ نرم جوانان و نوجوانان هر جامعه است، این امر می‌تواند به دلیل آن باشد که ذهن و تفکر جوانان آمادگی پذیرش افکار و باورهای جدید را داشته و در عین حال این قشر بیشترین سروکار را با ابزارهای جنگ نرم دارند. از طرف دیگر این قشر آینده‌سازان هر ملتی هستند و همسویی باورهای ایشان با استعمارگران

، اجرای برنامه‌های آنها را برای مدت‌های مدید تضمین می‌نماید. همانگونه که بهرامی (۱۳۹۰) هم در پژوهش خود قشر نوجوان را مورد بررسی قرار داده و به بررسی و پیشنهاد راهکارهای پرورشی برای این قشر در مقابله با جنگ نرم اشاره نموده است. مطابق نتایج این پژوهش و در پاسخ به سؤال چهارم پژوهش، بیشترین میزان تأثیرگذاری آگاهی‌بخشی عمومی است. با توجه به رسالت کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی، این راهبرد نیز بیشترین تأثیر و کارایی را در مقابله با جنگ نرم و احیای باورها و اعتقادات ملی و مذهبی را دارد. گسترش فعالیت‌های فرهنگی و افزایش تولیدات فرهنگی نیز از دیدگاه جامعه این پژوهش بیشترین میزان تأثیرگذاری را دارند. هاشمی (۱۳۹۱)، بهرامی (۱۳۹۰) و فریدپور (۱۳۸۹) نیز در پژوهش‌های خود به این امر اذعان نموده‌اند. از دیدگاه جامعه این پژوهش راهبردهای کنترلی و محدودکننده کمترین ارتباط را با حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی را دارند و نهادهای کلان کشور در تدوین و اجرای آن دخیل هستند، شاید بهتر باشد که این رویکرد باید تغییر یافته و این قشر که جزو فرهیختگان و دست‌اندرکاران فرهنگی کشور هستند می‌بایست در این خصوص نقش پررنگ‌تری ایفا نمایند. در پژوهش‌های هاشمی (۱۳۹۱)، بهرامی (۱۳۹۰) و فریدپور (۱۳۸۹) نیز راهبردهای کنترلی و محدودکننده کمتر مورد بررسی قرار گرفته و بر راهبردهای فرهنگی و مشوقانه و غیرمستقیم در نتایج این پژوهش‌ها تأکید شده است. طبق نظر جامعه این پژوهش، کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در راستای اجرای راهبردهای تشویقی در راه اندازی وب‌سایت‌های مفید و مناسب، نشرکتب و نشریات مناسب، ایجاد سرویس‌های آگاهی‌رسانی و اشاعه اطلاعات و ایجاد خدمات آنلاین پاسخگویی به سؤالات فرهنگی افراد بیشترین تأثیر را دارند. با توجه به نقش کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در جامعه این نتایج بدیهی به نظر می‌رسد چون این راهبردها در بسیاری از مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها برای نیل به اهداف این موسسات مورد توجه قرار گرفته است که در جهت مقابله با جنگ نرم نیز کارایی به‌سزایی خواهند داشت. در پژوهش فریدپور (۱۳۸۹) استفاده از راهبردهای مشوقانه و غیرمستقیم مثمرتر و نتیجه‌بخش‌تر ذکر شده است و در پژوهش بهرامی (۱۳۹۰) برنامه‌های پرورشی و فرهنگی برای دانش‌آموزان در مقابله با جنگ نرم ارائه شده‌اند. با توجه به این پژوهش و پژوهش‌های مشابه، جنگ نرم با هدف استحاله باورها و اعتقادات جامعه و با استفاده از ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطی در مقابله شدید با ملت ما قرار دارد و طبق نظر جامعه این پژوهش کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در اجرای راهبردهای

آگاهی بخش و برنامه‌های فرهنگی در حوزه اطلاعات و ارتباطات توسط کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی تأثیر و نقش به‌سزایی خواهند داشت. با توجه به این مطلب و با توجه به نتایج این پژوهش مشخص می‌شود نقش کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در تقویت راهبردهای مشوقانه و آگاهی‌دهنده بسیار مهم است. در عین حال این گروه باید در تدوین و در تعدیل اجرای سیاست‌های کنترلی و محدود کننده که گاه می‌تواند منجر به مقاومت و تأثیرات منفی شود، وارد عمل شوند و نقش موثری را ایفا نمایند. در این خصوص پیشنهاد می‌شود نهادهای کتابداری و اطلاع‌رسانی به ویژه انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی با ایجاد ارتباط با متولیان مقابله با جنگ نرم مانند وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و مرکز ملی فضای مجازی در برنامه‌ریزی و تدوین سیاست‌های کلان مقابله با جنگ نرم همسو با رسالت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی، تأثیرگذار باشند. همچنین پیشنهاد می‌شود که مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها برنامه‌های ویژه‌ای را با استفاده از ظرفیت‌های خود و سایر نهادهای مرتبط با هدف تقویت و رشد آگاهی عمومی از اهداف جنگ نرم و مقابله با آن به اجرا در آورند. در این خصوص کتابخانه‌های عمومی و کتابخانه‌های دانشگاهی و آموزشی به دلیل ویژگی خاص جامعه استفاده‌کنندگان که جزو گروه‌های هدف جنگ نرم هستند بیشترین مسوولیت را دارند. به منظور آگاهی بخشی کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در حوزه جنگ نرم پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابهی در حوزه کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی و آموزشی انجام پذیرد تا به طور ویژه نظرات کتابداران این مراکز برای مقابله با جنگ نرم در هر حوزه مورد بحث و بررسی قرار گرفته و از آن نتیجه‌گیری مناسب به عمل آید.

فهرست منابع

بهرامی، مریم (۱۳۹۰) بررسی چگونگی آموزش مقابله با جنگ نرم از طریق فعالیتهای پرورشی در دوره راهنمایی تحصیلی از دیدگاه صاحب‌نظران و مربیان پرورشی شهرزنجان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی

تجری غریب‌آبادی (۱۳۸۹) جنگ نرم چیست و راه‌های مقابله با آن کدام است؟ دسترسی در تاریخ ۹۲/۹/۲۳:

<http://abna.ir/data.asp?lang=1&Id=213758>

تهدید نرم و راهبردهای مقابله با آن (۱۳۸۸)، تهران: دانشگاه دفاع ملی
حسینی، سیده صدیقه (۱۳۹۲) اهداف فرهنگی در جنگ نرم رسانه‌ای (رسانه ملی و الگوها)،
تهران: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی

عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۶) جنگ نرم ۳، تهران: موسسه ابرار معاصر تهران
فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۸۳) تحلیل و بازآفرینی نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان در عصر تحول،
مجموعه مقالات هفتمین همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، تهران:
مرکز مدارک علمی و انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، دسترسی در تاریخ
۹۲/۹/۲۴: <http://profsite.um.ac.ir/fattahi/publication/14.pdf>

فریدپور، داود (۱۳۸۹) بررسی شیوه‌های تئوریک و عملی جنگ نرم در اینترنت از دیدگاه اساتید
ارتباطات، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی
نقیب‌السادات، رضا (۱۳۹۰) فناوری‌های جدید ارتباطی و جنگ نرم، کتاب ماه علوم اجتماعی،
۳۸: ۲۶-۳۷

هاشمی مزینانی، علی (۱۳۹۱) بررسی راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جنگ نرم
در فضای سایبری از دیدگاه صاحب‌نظران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی

ALPAYDIN, UTKU ALİ RIZA (2010), SOFT POWER IN TURKISH FOREIGN
POLICY UNDER THE AKP GOVERNMENTS: 2002-2009, A Master's
Thesis, Department of International Relations Bilkent University Ankara July
2010, Available on 2013/12/15: <http://www.thesis.bilkent.edu.tr/0003983.pdf>
Nye, Joseph.(2003) "Propaganda Isn't the Way: Soft Power." *International Herald
Tribune*, January 10, 2003 Available on
2013/12/15:http://belfercenter.hks.harvard.edu/publication/1240/propaganda_isnt_the_way.html

PRICE, Monroe(2012), Iran and the Soft War , *International Journal of
Communication*, 6, Available on 2013/14/12 : <http://ijoc.org>

Salter ,Eric Michel(2009), The Efficacy of EU Soft Power on Influencing its Eastern
Border:Has it Brought Security and Stability? for a degree with honors

of Bachelor of Sciences University of Oregon April 2009Thesis Available on
2013/14/12:<http://polisci.uoregon.edu/acrobat/HTSalter.pdf>